

Плани семінарських занять з курсу «Історія української культури» для студентів філософського факультету

**Тема 1. Культура України в стародавні часи і добу середньовіччя
(VII ст. до н. е. – середина XVI ст.).**

1. Міфологія та мистецтво скіфів та сарматів.
2. Кочова та осіла культури: проблеми взаємин скіфів та сарматів з античним світом.
3. Язичницькі вірування східнослов'янських племен.
4. Хрещення Русі. Цивілізаційно-релігійний вибір князя Володимира Великого.
5. Вплив християнства на політичне, економічне, культурне життя України.

Література:

1. Історія української культури. К.: Наукова думка, 2001. Т.1. С. 328-336.
4. Булашев Г.О. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях: космогонічні українські народні погляди та вірування. К., 1993.
6. Грушевський М.С. Історія України-Руси. К., 1991. Т.1. гл. IX, С. 500-515, 516-520. *Або на сайті Ізборник // litopys.org.ua*
7. Літопис руський : [переклад за Іпатським списком] : / Вступ.ст., приміт. і пер. Л. Є. Махновець. К.: Дніпро, 1989. С. 60-67.

Тема 2. Українська культура Нового часу (друга половина XVI ст. – кінець XVIII ст.)

1. Політична культура української шляхти XIV – XVII ст. Литовський статут 1566 р.

Чи можна вважати такими, що постали внаслідок закономірного розвитку суспільства українських земель положення, зафіксовані в Литовському статуті? Чи була влада Великого князя обмеженою згідно із його положеннями? Чи гарантувалися особисті права представників різних станів за Статутом?

2. Політична культура мешканців міст XIV – XVII ст. Магдебурзьке право.

3. Українське козацтво як культурно-історичний феномен.

(Визначте складові політичної культури, організації, світогляду, спільне та відмінне у розвитку низового та реєстрового козацтва; особливості відображення козаків у народній творчості).

4. Поява та розвиток книгодрукування в Українських землях.
5. Церковна архітектура XVI–XVIII ст.
6. Розвиток іконопису та живопису.

Література:

1. Полонська-Василенко Н. Історія України. К.: Либідь, 1992. Т. 1. С. 307-313, 346-361, 406-413.
2. Грушевський М.С. Історія України-Руси. К., 1994. Т.V. С. 231-236, 342-356. *Або на сайті Ізборник // litopys.org.ua*
3. Історія української культури: В 5 т.: Українська культура XIII – першої половини XVII ст. К., 2001. Т.2. С. 164-168, 418-654.
4. Історія української культури: В 5 т.: Українська культура другої половини XVII – XVIII ст. К., 2003. Т.3. С. 835-854, 874-910.
5. Шевченко Ігор. Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку XVIII століття. Пер. з англ. Львів, 2001.
6. Білецький П.О. «Козак Мамай» – українська народна картина. Львів, 1960.
7. Білецький П.О. Українське мистецтво другої половини XVII-XVIII століття. К., 1981.
8. [Народні картини Козаки Мамаї – Платон БІЛЕЦЬКИЙ, 1997 | Україна Споконвічна :: Народне будівництво, традиційний побут, фольклор \(etnoua.info\)](#)
9. [Mamai.pdf \(ridivira.com\)](#)

Тема 3. Українська культура кінця XVIII – початку XX ст.

Заняття 1.

1. Українське національно-культурне відродження: поняття національного відродження, причини, головні прояви та особливості в Наддніпрянській та Західній Україні

(Чи було явище відродження характерним для інших народів Європи?; дайте характеристику примордіалістської та модерністської версій «образу нації»; соціальні групи – носії відродження; роль держави; прояви: історія, література, збирання фольклору, граматики української мови).

2. Місце Харківського університету в культурному житті українських земель. *(Чи можна вважати виникнення Харківського університету проявом українського національного відродження? Система організації викладання, наукової діяльності. Вплив університету на розвиток Харкова та регіону).*

Джерела та література:

1. Сарбей В.Г. Національне відродження України. К., 1999. С. 18-25.
3. Андерсон Б. Уявлені спільноти. К., 2001. Розділ 5.
4. Касьянов Г.В. Націогенез українців у сучасній історіографії: версії // Вісник Харківського національного ун-ту ім. В.Н.Каразіна. №504. Історія України. Вип.4. Х., 2001. С. 3-16.
5. Харківський університет за 200 років. Х., 2004. С. 6-124.

Заняття 2.

1. Проблеми становлення національної ідеології та культури слов'янських народів. Тарас Шевченко та його місце в українській культурі.

- а) Т. Шевченко та А. Міцкевич;
- б) Т. Шевченко та Ф. Челаховський.

2. Сюжети та образи в творах Т. Шевченка:

- а) українська історія: «Гайдамаки»;
- б) європейська історія: «Єретик»;
- в) Біблійні сюжети «Псалми Давидові».

Основна література:

1. Грабович Г. Шевченко, якого ми не знаємо. З проблематики символічної автобіографії та сучасної рецепції поета. 2-е вид., випр. і доп. К.: Критика, 2014. С. 57-74.

2. Дзюба І. Тарас Шевченко: життя і творчість. 2-е вид., доопрацьоване. К.: Вид. дім КМА, 2008. С. 102-105, 107, 124-125, 141-183, 283-289, 289-341.

3. Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті: в 5 т. Т.1: Українська дожовтнева література і слов'янський світ. Київ: Наукова думка, 1987. 501 с.

4. Грабович Г. Шевченко як міфотворець: Семантика символів у творчості поета. Київ, 1991. 212 с.

Заняття 3.

Українська література на шляху від реалізму до модернізму: Л. Українка, В. Винниченко.

1. Порівняйте оцінки Л. Українки, дані Чижевським, Г. Грабовичем, М. Зеровим і спробуйте визначити місце її в українській культурі: що головне : перехід від реалізму до модернізму; художня досконалість чи тематика; український літературний канон? відірваність від української літературної громади («коли вона зійшла на гору, її читачі залишилися в долині»). Які твори найкраще характеризують місце в літературі. Чому Г. Грабович головним модерністським твором вважає «Лісову пісню».
2. Володимир Винниченко. Які п'єси В.Винниченка здобули визнання глядачів? Чому Винниченку не вдалося «оживити» український театр? Що таке чесність із собою і як вона вплинула на творчість Винниченка? Що перемогло: політик чи митець? Чи можна вважати засновником неореалізму?

1. Попович М. В. Нарис історії культури України. К., 1998. С. 489-522. /Леся Українка/ // <http://litopys.org.ua/popovych/narys30.htm>
2. Грабович Г. До історії української літератури: Дослідження, есе, полеміка. К., 1997. С. 500-542. /пп. 4-8/ // <http://litopys.org.ua/hrabo/hr17.htm>
3. Григорій Грабович: «Будь-який історичний процес потребує ревізії» <http://litakcent.com/2017/03/20/hryhorij-hrbovych-bud-jakyj-istorychnyj-proces-potrebuje-reviziji/>
4. Зеров М. Твори у двох томах. Т. 2. https://chtyvo.org.ua/authors/Zerov/Tvory_v_dvokh_tomakh_Tom_2/ С. 359-401.
5. В. Винниченко. Записки кирпатого Мефістофеля // <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=2929>
6. Записки кирпатого Мефістофеля// <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%BA%D0%B8%D1%80%D0%BF%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%9C%D0%B5%D1%84%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%84%D0%B5%D0%BB%D1%8F>
7. Чорний Д. Лідер-символ-заручник: В. Винниченко і українське суспільство початку ХХ ст. // http://philosophy.karazin.ua/ua/kafedra/visn_ua/25/11_chorny.pdf

Тема 4. Українська культура (1920-ті – 1991 рр.).

Заняття 1.

Літературна дискусія 1925-1928 рр.: пошуки мистецьких орієнтирів

1. Особливості розгортання процесів культурного будівництва в Україні в 1920-ті – на початку 1930-х рр.
2. Літературна дискусія 1925-1928 рр.: причини виникнення, аргументи сторін, наслідки

(Вивчіть матеріал за рекомендованим посібником М. Поповича. Прочитайте рекомендовані документи, розділи з памфлету М. Хвильового «України чи Малоросія?» і дайте відповіді на питання: чи можна вважати дискусію закономірним явищем культурних процесів в УССР 1920-х рр.? що розумів М. Хвильовий під європейською орієнтацією української літератури? Якими аргументами він доводив свою думку; чи можна вважати дискусію закономірним наслідком початку політики українізації?; чому літературна дискусія набула політичного характеру?; що таке «теорія боротьби двох культур», «масовізм», «націонал-комунізм», «хвильовізм»?)

Джерела та література:

1. Хвильовий М. Україна чи Малоросія? // Хвильовий М. Твори. К., 1990. Т. 2. Розділи V, VI або https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0_%D1%87%D0%B8_%D0%9C%D0%B0%D0%B%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%96%D1%8F_V та https://uk.wikisource.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0_%D1%87%D0%B8_%D0%9C%D0%B0%D0%B%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%96%D1%8F_VI
2. Віра Агеєва "Україна чи Малоросія?" - дискусія, через яку застрелився Хвильовий // <https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-38733485>
3. Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? К., 1998. Розділи I, II, IX.
4. Грицак Я. Нарис історії України. К., 1996. С. 172-174.
5. Доповідна записка зав. відділом ЦК КП(б)У А.А. Хвилі в політбюро ЦК КП(б)У в справі політики партії в українській художній літературі // Національні відносини в Україні у ХХ ст.: Зб. документів і матеріалів. К., 1994. С. 171 – 180.

Заняття 2.

1) Умови та особливості розвитку українського кінематографу в 1950-1980 рр.: режисери, актори, проблематика художніх фільмів.

2) Висвітлення історичного минулого, сучасної дійсності та морально-етичні проблеми у фільмах:

а) «Весна на Зарічній вулиці» (1956 р.)

<https://www.odesafilmstudio.com.ua/about/filmfund/kh-f-vesna-na-zarechnoi-ulytse>

б) «Криниця для спраглих» (1965 р.).

https://www.youtube.com/watch?v=-bW6hB_SWZM

Чи притаманні риси соціалістичного реалізму названим фільмам?

Яку функцію виконували фільми: політико-ідеологічну чи виховання естетичних смаків глядачів?

Дайте оцінку роботи акторів та режисурі фільмів.

Чому фільм «Криниця для спраглих» було заборонено для показу в СРСР в 1960-1980-х рр.? Які традиції, досвід українського кінематографу віддзеркалювали дані фільми?

Які проблеми українського суспільства 1950-1960-х рр. вплинули на сюжети та естетику фільмів?

1. Весна на Зарічній вулиці //

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B5%D1%81%D0%BD%D0%B0_%D0%BD%D0%B0_%D0%97%D0%B0%D1%80%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96%D0%B9_%D0%B2%D1%83%D0%BB%D0%B8%D1%86%D1%96

2. Криниця для спраглих //

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8F_%D0%B4%D0%BB%D1%8F_%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D1%85

3. Ілленко Ю. «Криниця для спраглих». Фрагмент спогадів майстра //

https://ktm.ukma.edu.ua/show_content.php?id=1088

Заняття 3.

1. Розвиток живопису в Україні:

А) Тетяна Яблонська.

Б) Марія Приймаченко.

(До якого мистецького напрямку належали твори цих художниць; що в їх творчості належало до канонів соціалістичного реалізму, коли і чому вони відійшли від них; дайте характеристику одного з знакових творів художниць)

2. Скульптура і скульптори ХХ ст.:

А) Іван Кавалерідзе та Олександр Архіпенко: порівняльна характеристика творчості скульпторів.

Б) Особливості монументальної скульптури УРСР 1960-1980-х рр.

(До якого мистецького напрямку належали твори українських скульпторів ХХ ст.; як монументальне мистецтво «працювало» на реалізацію канонів соціалістичного реалізму; дайте характеристику одного із знакових творів майстрів: неперсональні пам'ятники і меморіальні ансамблі, присвячені подіям Другої світової війни, ювілейним датам, видатним особистостям, пластика малих форм).

Література:

1. Історія української культури: у 5 т. Т.5. Кн.1: Українська культура ХХ - початку ХХІ століть. Київ: Наукова думка, 2011. С. 426-428, 484-486, 490-497.
2. Меднікова Г.С. Українська і зарубіжна культура ХХ століття: Навч. посіб. К., 2002.

Тема 5. Українська культура кінця ХХ – початку ХХІ ст.

1. Культура та держава в Україні на рубежі ХХ-ХХІ ст.
2. Глобалізація та її вплив на розвиток сучасної української культури.
3. Українська культура в умовах російської агресії.

(Готуючись до семінарського заняття, головну увагу зверніть на такі проблеми, як політика Української держави щодо мовного питання, книгодрукування; особливості політики друкованих та електронних ЗМІ в центрі та на місцях, співвідношення їх впливу на суспільний розвиток; зв'язок між політикою декомунізації та дерусифікації культурного простору України; визначте місце політичної та інтелектуальної еліти України в розвитку української культури; схарактеризуйте роль української діаспори в захисті та розвитку української культури.).

Література:

- Національні відносини в Україні у ХХ ст.: Зб. документів і матеріалів. К., 1994.
- Рябчук М. Ю. Від Малорусії до України: парадокси запізнілого націотворення. К., 2000.
- Рябчук М. Долання амбівалентності. Дихотомія української національної ідентичності – Історичні причини та політичні наслідки. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2019. [Долання амбівалентності. Дихотомія української національної ідентичності. – Історичні причини та політичні наслідки. \(ipien.gov.ua\)](#)
- Сверстюк Є.О. Блудні сини України: Зб. есеїв, літературно-критич. ст., виступів. К., 1993.
- Євген Сверстюк: «Утрачено той рівень культури, який зобов'язує до сповідання вершин і плекання принципу правдивості» // day.kyiv.ua/article/osobystist/evhen-sverstyuk-utracheno-toy-riven-kultury-yakyy-zobovyazuye-do-spoviduvannya
- Чорновіл В.М. Пульс української незалежності: Колонка редактора. К., 2000.
- Чорновіл В. М. Твори: В 10 т. Т.1-2. К., 2002-2003.

